

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Мариана Матеева Петрова

на дисертационен труд за присъждане на ОНС „доктор“

в Област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки

Професионално направление 3.8. Икономика

Автор: Юлинда Шехай

Тема: Финансови и правни аспекти на борбата с организираната престъпност в света и балканските страни България, Албания и Северна Македония

1. Общо описание на представените материали

Рецензията е изготвена на основание на Заповед №258/27.06.2023 г. на Ректора на ВУЗФ проф. д.ю.н Борис Велчев. Представени са следните документи: Автореферат и дисертация за научна степен "доктор"; Резюмета на публикации; Съответствие с национални минимални изисквания; Автобиография.

В допълнение към дисертацията кандидатът представя 3 публикации.

Представените документи отговарят на изискванията и дават възможност за разглеждане и оценка на научните постижения на кандидата.

2. Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи

Възникващите форми на организираната престъпност не са еднакви във всички страни, но се адаптират към съществуващите обществени отношения и външни условия, които позволяват по-лесно осъществяване на специфични престъпни дейности. Този вид организирана престъпност подкопава всяка държава, монтира се в системата, компрометира необходимите държавни служители, които улесняват престъпната им дейност. Поради това организираната престъпност и корупцията придобиват огромни размери и сериозно заплашват икономическото развитие и правния ред на страната.

Защитата на международния и националния ред от съвременните форми на престъпност е невъзможна без организиране на непрекъснати и синхронизирани мерки. Тази защита от организираната престъпност, като негативно явление, което има способността да използва благоприятни условия за развитие и проникване в социалния живот и да се адаптира към конкретна обществено-политическа и икономическа ситуация не само във вътрешността на една страна, но и в международен план.

Предмет на докторската дисертация са правните и финансови аспекти на организираната престъпност в света и балканските страни България, Албания и Македония и изграждането на ефективна национална институционална система за защита на организираната престъпност.

Основната научна новост в дисертацията е предлагането на модел за усъвършенстване на системата за предприемане на финансови и правни мерки за борба с организираната престъпност.

Практическа стойност и приложимост - Научната и приложна новост се състои в емпирични резултати и общи заключения, в резултат на експериментални изследвания, както и теория и знания, разработени, за да допринесат за борбата с организираната престъпност.

3. Познаване на проблема

Авторът е направил обширен, задълбочен и коректен анализ на различните проблеми, засегнати в работата, позволяващ правилни изводи. За подготовката на дисертацията авторът анализира 88 изходни материали (включително на чужди езици), особено актове на вътрешното и международното право, специализирана литература по темата, статистически данни и изходни материали на централните органи и актове на ЕС.

4. Методика на изследването

С оглед на поставената цел на работата и проверка на възприетите изследователски хипотези са възприети следните методи на изследване:

- **исторически** - чрез прилагането на този метод исторически се определят наценките на институционална защита срещу организираната престъпност;
- **анализ на съдържанието** - този метод се използва за анализ на разпоредбите на Закона за полицията, Закона за съдилищата, Закона за прокуратурата, Закона за митниците, Закона за митническата администрация, Закона за вътрешните работи, Закона за финансовата полиция, които уреждат институционалната защита от организирана престъпност;
- **сравнителен метод (сравнителен)** - с прилагането му се извършва сравнителна оценка на опита, методологията и разликите в институционалната защита срещу организираната престъпност в няколко страни;
- **статистически метод** - чрез прилагането на този метод се обработва ефективността на националната система за защита от организираната престъпност в различни периоди от развитието на балканските страни България, Албания и Северна Македония.
- **синтез** - с помощта на този метод е извършена комбинация от данните, получени с помощта на предишните методи.

Авторът представя резултатите от проведеното изследване и ги интерпретира правилно.

6. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Дисертационният труд обхваща 161 страници, от които 153 основен текст, библиографският списък се състои от 88 литературни единици.

Изследването има увод, три глави, заключение и библиография.

Основната цел на докторската дисертация е да предложи ефективна национална система за защита срещу всички форми на организираната престъпност. в балканските страни България, Албания и Северна Македония. Така изградената система означава установяване на точна методология за работа на националната система и нейните подсистеми за противодействие на организираната престъпност.

Допълнителна изследователска цел на тази статия е определянето на насоки за правно поведение на субектите, отговорни за борбата с организираната престъпност. в балканските страни България, Албания и Северна Македония. Насоките са дадени като инструкции за действие на полицията, разузнавателните служби, митниците, финансовата полиция,

институциите за предотвратяване на прането на пари, прокурорите и съдиите за улесняване на справянето с организираната престъпност.

Изследователската теза моделира логиката на дисертационното изследване и приложените аналитични средства.

Като специален предмет на изследване, който служи като основа за изграждане на институционална система за борба с организираната престъпност са изследвани концепцията, формите, условията и причините, които водят до появата на организираната престъпност в балканските страни България, Албания и Северна Македония.

Като основа за изграждане на институционална система за борба с организираната престъпност се използват знанията, получени чрез прилагане на сравнителни методи за анализ на няколко национални системи за борба с организираната престъпност.

Допълнителен обект на изследване в настоящата разработка е разработването на ефективни средства и методи за работа на субектите, които работят за потискане на организираната престъпност.

В **първа глава** се разглеждат ключовите характеристики на организираната престъпност, като широко разпространеното използване на корупция, проникването и експлоатацията на законни бизнес структури за всички видове престъпни дейности и съществуването на паралелна подземна финансова система позволяват на престъпниците да се преместят и да инвестират печалбите си в размер на милиони евро. Организираната престъпност обхваща разнообразен набор от криминални явления, вариращи от незаконния трафик на наркотици до престъпления като контрабанда на мигранти и трафик на хора, икономически и финансови престъпления и много други.

Втора глава **„Правна рамка за борба с организираната престъпност“** е посветена на взаимната правна помощ, международното сътрудничество срещу организираната престъпност като инструмент за укрепване на суверенитета и сигурността.

Всяка държава е засегната от проблемите на тежката и организирана престъпност. Разрушителните ефекти на организираната престъпност могат да повлияят неблагоприятно на ежедневието на гражданите, да възпрепятстват икономическия растеж и да попречат на усилията на правителствата да ограничат последиците от престъпността. С цел предотвратяване и борба с организираната престъпност трябва да се извършват дейности както в рамките на вътрешните граници, така и в рамките на и между регионите. Транснационалната организирана престъпност изисква координиран транснационален отговор. Тъй като мрежите на организираната престъпност обхващат целия свят, противодействието им трябва да пресича границите, за да се гарантира, че мрежите на организираната престъпност няма просто да преместят дейността си в държави или региони, където слабото сътрудничество означава слаба реакция на наказателното правосъдие. Международното сътрудничество срещу организираната престъпност трябва да се използва като инструмент за укрепване на суверенитета и сигурността. Взаимната правна помощ, екстрадицията, трансферът на осъдени затворници и конфискацията на имущество са практически средства за борба с организираната престъпност.

В трета глава докторанта съпоставя и анализира организираната престъпност в балканските страни България, Албания и Северна Македония. Авторът правилно заключава, че Балканите са транзитен регион за незаконни дейности на организираната престъпност, а повечето от горещите точки на организираната престъпност са места, където човек може просто да влезе или излезе – пристанища, летища, гранични пунктове или по-широки гранични региони. Освен това има горещи точки по главните магистрали, които са транзитни маршрути (север-юг и изток-запад), както и където се пресичат главни пътища. В някои случаи горещите точки се намират в отдалечени райони: по слабо наблюдаваните граници или – в случая с

някои нарколаборатории – в изолирани селски райони. Организираните престъпни групи от Западните Балкани сега са ключови играчи в различни области на контрабанда в Западна Европа, Латинска Америка и Южна Африка. Западните Балкани са кръстопът за търговията с много незаконни стоки и географски център за трафик на мигранти, опитващи се да влязат в Западна Европа. Докато тези факти са добре известни, информацията за размера на пазарите и потенциалните печалби е по-малко очевидна.

Получените резултати от това изследване представляват основа за подготовка и даване на насоки за правилното и законосъобразно поведение на субектите в рамките на институционалната закрила на балканските страни България, Албания и Северна Македония като последен обект на изследването на настоящия труд.

7. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

В хода на научното изследване са установени следните **научни и практико-приложни приноси**:

1. Предложен модел за подобряване на възможностите за осигуряване на ефективна система от ефективни финансови и правни мерки и за по-ефективна борба с организираната престъпност.
2. Предлага се нов концептуален модел на система от мерки и дейности за успешна борба с организираната престъпност.
3. Предложен набор от превантивни финансови мерки срещу организираната престъпност.
4. Предложен набор от репресивни финансови мерки срещу организираната престъпност.
5. Разработени мерки за ранно разкриване и идентифициране на причините за организираната престъпност и предприемане на финансови мерки за предотвратяване на организираната престъпност,
6. Предложени и разработени финансови мерки за предотвратяване на организираната престъпност чрез високотехнологични комуникационни системи.
7. Методите и аспектите на оптимизиране и функциониране на системите за борба с организираната престъпност са изследвани и емпирично доказани,
8. Проведени са изследвания за подобряване на координацията и сътрудничеството между компетентните държавни органи при събирането на разузнавателна информация за борба с организираната престъпност.

8. Преценка на публикациите по дисертационния труд

Резултатите от научните изследвания са отразени в 3 публикации, изготвени самостоятелно. Те свидетелстват за задълбочен научен интерес на докторанта към проблематиката и за това, че изготвеният дисертационен труд е авторски труд.

9. Преценка за изпълнение на минималните национални изисквания

Основавайки се на представените от кандидата документи по конкурса мога да направя обосновавания извод, че **Юлинда Шехай** отговаря на минималните национални изисквания според чл. 26, ал. 2, 3 и 5 на ЗРАСРБ за придобиване на ОНС „доктор“ в професионалното направление 3.8. Икономика.

10. Лично участие на докторанта

Представената дисертация на тема: **"Финансови и правни аспекти на борбата с организираната престъпност в света и балканските страни България, Албания и Северна Македония"** е резултат от солидни научни изследвания, потвърдени от конструктивни резултати. Безспорен е приносът на автора, задълбоченото научно изследване, творческото мислене и преследването на поставената цел и изследователските хипотези.

Нямам основание за съмнения относно оригиналността на дисертационния труд и за личния принос на докторанта.

11. Автореферат

Авторефератът на български е в обем от 36 страници и е изготвен съгласно изискванията на ЗРАС и ППЗРАС. Той е издържан в структурно отношение и коректно отразява логиката и последователността на дисертационния труд.

Той демонстрира уменията на **Юлинда Шехай** да синтезира, за да представи своите най-съществени идеи и заключения.

12. Критични забележки и препоръки

Препоръчвам представянето на резултатите в специализирани международни издания с IF/IR, което позволява по-висока видимост на научните резултати и създава условия за по-интензивно цитиране.

13. Лични впечатления

Не познавам лично докторанта. Нямаме съвместни публикации и разработки. Впечатленията ми са от дисертационния труд, автореферата и публикациите по дисертацията. Те показват сериозен и ерудиран изследовател, добросъвестен учен с богата теоретична подготовка и доказана способност за независими изследвания.

14. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

Препоръчвам представяне на резултатите и в специализирани международни издания с ИФ/ИР, което ще позволи по-висока видимост на научните резултати и ще създаде условия за по-интензивна цитируемост.

Участието в международни научни конференции и преимуществено публикуване на английски език, ще доведе до по-голяма разпознаваемост в научните среди и популяризиране на научните изследвания.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд *съдържа научни, научно-приложни и приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката* и отговарят на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ) и Правилника за прилагане на ЗРАСРБ. Представените материали и дисертационни резултати **напълно** съответстват на специфичните изисквания на Правилника за приемане и обучение на докторанти във Висшето училище по застраховане и финанси.

Дисертационният труд показва, че **Юлинда Шехай притежава** задълбочени теоретични знания и професионални умения по Професионално направление 3. 8. Икономика, като **демонстрира** качества и умения за самостоятелно провеждане на научни изследвания.

Поради гореизложеното, убедено давам своята *положителна оценка* за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат,

постигнати резултати и приноси, и *предлагам на почитаемото научно жури да присъди ОНС „доктор“* на **Юлинда Шехай** в Област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки; Професионално направление 3. 8. Икономика; докторска програма „Финанси, застраховане и осигуряване“.

31 юли 2023 г.

Рецензент:

проф.д-р Мариана Петрова